

PRILOZI

DOI <https://doi.org/10.19090/arhe.2023.39.371-382>

DAVID MENČIK

PETO IZDANJE STUDENTSKE KONFERENCIJE *SUMMA STUDIORUM PHILOSOPHIAE* U NOVOM SADU

(*Filozofija i novi mediji*, Peta studentska filozofska konferencija,
Filozofski fakultet u Novom Sadu, 2. i 3. jul 2022. godine)

Odsek za filozofiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu po peti put bio je organizator međunarodne studentske konferencije *SUMMA STUDIORUM PHILOSOPHIAE*. Nakon održavanja prošlogodišnje konferencije učesnici su u anketi imali mogućnost predloga teme iduće konferencije. Najviše „glasova“ na anketi dobila je tema „Filozofija i novi mediji“, te je ova tema proglašena osnovnom temom ovogodišnje konferencije.

Datum održavanja konferencije je tradicionalno krajem juna ili početkom jula meseca, dok su to ovog puta bili 2.7. i 3.7.2022. Studenti osnovnih i master studija izlaganja su

predstavljali u jednoj od šest sesija (po tri svakog dana). Svaka sesija, izuzev jedne, imala je četiri izlagača, dok je svako izlaganje trajalo po 15 minuta. Nakon svake pojedinačne sesije otvorena je diskusija u trajanju od 30 minuta tokom koje su izlagači i publika imali priliku za dijalog.

Na konferenciji, kao plenarni izlagač, takođe je učestvovala prof. dr Divna Vuksanović (Univerzitet u Beogradu, Fakultet dramskih umetnosti) koja je otvorila konferenciju izlaganjem na temu „Novi mediji, veštačka inteligencija i pitanje slobode“.

Konferencija je bila međunarodnog karaktera, budući da su pored učesnika sa

Filozofskog fakulteta u Novom Sadu i Filozofskog fakulteta u Beogradu učestvovali i već redovni gosti, studenti iz Hrvatske (Zagreb, Split), Slovenije (Ljubljana) i Crne Gore (Nikšić), ali i po prvi put studenti iz Severne Makedonije (Tetovo), i Poljske (Krakov). Po broju izlagača, konferencija se izjednačila sa konferencijom iz 2019. godine, jer je kao i tada učestvovalo 26 izlagača – od toga deset izlagača sa Univerziteta u Novom Sadu, dok je zabeležen do sada najveći broj gostujućih izlagača, naime njih šesnaest.

U subotu, 2. jula 2022. program je počeo pozdravnom rečju domaćina. Napomenuto je da se svake godine teži da se organizacija sve više prebaci u ruke studenata, pa se kao i prethodnih godina njih nekoliko našlo na mestu moderatora. Domaćini su poželeli novim gostima iz Tetova i Krakova lepe uspomene iz Novog Sada a prijateljima i stalnim učesnicima sa Beogradskog univerziteta i univerziteta iz Hrvatske, Slovenije i Crne Gore poželeli još mnogo druženja i razmenjivanja mudrosti na sličnim simpozijumima u budućnosti u Novom

Sadu ili na drugim fakultetima u regionu.

Nakon pozdravne reči domaćina data je reč jednoj od najvećih srpskih filozofkinja današnjice, prof. dr Divni Vuksanović, čija je uska specijalizacija upravo filozofija medija. Divna Vuksanović je kao plenarni izlagač otvorila konferenciju izlaganjem na temu „Novi mediji, veštačka inteligencija i pitanje slobode.“ Vuksanović je uokvirila u svom plenarnom izlaganju skoro sva pitanja koja su kasniji izlagači u posebnim izlaganjima dotakli, a to su prednosti i mane savremenih medija, kao i prava i obaveze ljudi na internetu prilikom korišćenja veštačke inteligencije.

Nakon diskusije i kratke pauze, prvu sesiju otvorio je Tvrтко Balić (Zagreb), sa temom „Zavođenje medijima ili zavođenje medija“. Zadatak Balićevog izlaganja bio je uporediti svesno zavođenje putem medija (u smislu propagande) sa zavodljivošću koji mediji inherentno poseduju u sebi. Balić tvrdi da se u prethodnih nekoliko decenija obrnula perspektiva i da su

razvojem interneta i društvenih mreža, mediji preuzeli oblik zavodljivosti nezavisno od nekog subjekta koji bi želeo da zavodi druge putem medija. Balić za svoj stav daje primere zavisnosti od socijalnih mreža i negativne posledice koje ta zavisnost ima. Balić opravdanje svog stanovišta nalazi u stavu Žana Bodrijara (Jean Baudrillard) koji tvrdi da se razvojem društvenih mreža dešava sve brža ne-komunikacija. Balić je završio svoje izlaganjem osvrtno na oblike komunikacije preko društvenih mreža Tiktok i Tinder i zaključio da se na njima više dešava interakcija između čoveka i računara (ili telefona) nego između ljudi.

Drugo po redu izlaganje – sa naslovom „Hiperrealnost i reklamiranje“ – u prvoj sesiji održao je Toma Gruica (Split). Gruica započinje tezom da mediji menjaju ljudsku percepciju stvarnosti. Sa jedne strane, ova promena može se smatrati kao emancipovanje, dok sa druge strane postoje filozofi koji su cinični prema načinu na koji mediji menjaju našu percepciju stvarnosti. Hiperrealnost Gruica analizira kroz prizmu filozofija Martina Hajdegera, Žana

Bordijara i Džona Bergera, a na primeru reklamiranja proizvoda preko televizije sa mogućnošću direktne kupovine (tv-šop). Gruica zaključuje da su mogući nivoi hiperrealnosti reklame u kojima se događa gubitak razlike između simuliranog i realnog.

Sledeće izlaganje održala je Bojana Šolaja (Nikšić), na temu „Društvo spektakla i (ne)mogućnost odnosa sa Drugim“. Šolaja za cilj izlaganja ima prikaz spektakla kao cilja postojećeg poretka. U osnovi spektakla je društveni odnos. Međutim, društveni odnos više ne može biti ostvaren neposredno u svojoj formi, već je uvek oposredovan slikama. Šolaja spektakl, kako je razumljen u filozofiji Gija Debora (Guy Debord), smatra za dobru dijagnozu društvenog stanja. No, autorka smatra da kod Debora nedostaje alternativa postojećem stanju, a mogućnost za alternativu vidi u filozofiji Emanuela Levinasa.

Poslednje izlaganje prve sesije održao je Matej Kapus (Ljubljana) na temu „New Media and Their Appearance“. Početna teza izlaganja Mateja Kapusa bila je stav o tome da kako nešto

izgleda u novim medijima u sebi nosi više od samog fenomenalnog izgleda. Na primer, slika na ekranu nije samo slika, nego je grafika koja ima svoju funkciju. Da bi se ova grafika koristila mora se razumeti drugačije nego samo kao slika. Pravilno „čitanje“ odnosno razumevanje materijala koji nam je dat na ekranu, Kapus smatra posebno važnim u situacijama rešavanja problema, a Kapusovo izlaganje bavi se rešavanjem problema „čitanjem“ uputstava (tutorial) u video igrama.

Nakon diskusije i kratke pauze otvorena je druga sesija u kojoj su viđena četiri izlaganja koja su uglavnom u prvi plan postavljala negativne aspekte medija. Prvo izlaganje druge sesije održala je Ružica Milić (Beograd), sa temom „Medij – putokaz ili ćorsokak?“ Milić započinje izlaganje svojevrsnom definicijom medija kao posrednika između subjekta i objekta saznanja. Autorka primećuje da se medijalnost vidi u odnosu čoveka i prirode, čoveka i drugog čoveka i čoveka i čitave stvarnosti, uključujući u tu stvarnost i samog čoveka. Počevši od Platona, posredno

saznavanje stvari biva kritikovano i smatrano za niži nivo saznanja od neposrednog posmatranja. Danas, u dobu društvenih mreža, smatra autorka, postavlja se posredna željena slika sebe. Identitet bića postaje medijska slika bića, a čovek sebe prilagođava medijskoj slici sebe. Medijska slika tako, prema Ružici Milić, počinje da ima ontološki i aksiološki primat u odnosu na biće.

Sledeće izlaganje održao je Bojan Grujić (Novi Sad), na temu „Porno-logika novih medija.“ Grujićevo izlaganja bilo je interdisciplinarne prirode, budući da je temi preplitanja mehanizama savremenih medija i pornografije pristupio iz neurološke, kulturološke i filozofske perspektive. Grujić počinje analizom kako pornografija utiče na ljudski mozak i daje zaključke da su neki od načina uticaja pornografije na ljudski mozak srodni i novim medijima. Autor tvrdi da mediji kao i pornografija imaju potencijal za transparentiju – odnosno za ukidanje iluzije i prikazivanje stvari u svojoj ogoljenosti, zatim u automatizaciji ljudskog ponašanja, to jest određivanja

čovjekovog ponašanja bez da je čovek svestan da se na njega vrši uticaj. Grujić takođe primećuje i povećavanje „apetita“ za medijski sadržaj kao i objektivizaciju i ukidanje razlike između realnog i fiktivnog sa potencijalom da fiktivno ostvaruje čak i veći efekat na nas nego realni život van ekrana.

Sedmo po redu izlaganje od početka konferencije, a treće u sesiji održala je Tara Peternel (Tara Peternell, Ljubljana). Naslov njenog izlaganja bio je „Video Games and Aesthetics: On the Digital Sublime“. Peternel tvrdi da se subjekti koji igraju video-igre pre svega fokusiraju na ono što vide. Međutim, za razliku od estetskog prosuđivanja, na primer neke slike, subjekt nije pasivni posmatrač slike nego i imanentni protagonist mogućih promena „slike video igre“. Zavisno od izbora koje subjekt napravi, dogodiće se lanac uzročno-posledičnih veza koje će dovesti do nekog događaja. Autorka smatra da je u savremenim video igrama sve više prisutna romantičarska ideja propagiranja starih ideala kao što su težnja za samoćom, individualizam i eskapizam, sa ciljem

da se u svetu u kojem se sve manje teži smislu kroz moderni medij zadrže neke od „starih“ vrednosti.

Poslednje izlaganje druge sesije održala je Adriana Dondo (Novi Sad) na temu „Priroda' prenošenja – infekcija i mediji“. Autorka inspiraciju za izlaganje nalazi u tekstu Zibile Kremer (Sybille Krämer) „Virus: Prenosi kroz transkripciju“. Na osnovu stavova koje je u studiji prikazala Kremer, Dondo teži prikazu tela kao medija unutar filozofije medija, ali i u drugim disciplinama. Povodom odnosa književnosti i medicine, autorka nalazi primer romana Borislava Pekića „Besnilo“ i ističe kako se to književno delo može proučavati u medicinske svrhe zbog verodostojnosti delovanja virusa besnila. Za kraj, Adriana Dondo prelazi na pitanja estetike i postavlja pitanje infekcije kao oblika estetskog iskustva.

Nakon diskusije i pauze za ručak otvorena je treća sesija koja je bila posvećena upotrebnoj vrednosti medija. Popodnevni program otvorio je Tilen Milošič (Ljubljana) sa izlaganjem na temu „Phenomenology of Virtual Reality and the Metaverse“.

Milošič započinje sa konstatacijom da su novi mediji sve više međusobno povezani i da su sve više unapređeni težeći ka virtualnoj realnosti. Milošič smatra da bi se predočena dva fenomena mogla ostvariti u potpunosti u metaverzumu kao jednoj sveobuhvatnoj platformi u kojoj bi u potpunosti bio moguć drugi virtualni svet i u njemu odgovarajući socijalni život. Autor smatra da je približavanje metaverzumu zapravo odaljavanje od sveta. Mogućnost pristupa internetu je u prethodnih nekoliko decenija dovela do mogućnosti pristupu znanju u mnogo većoj meri nego ikada ranije, međutim pristup znanju nije praćen rastom mogućnosti i želje da se napravi „korak unazad“ i da se o svetu promisli, zaključuje Milošič.

Juraj Bobanović (Zagreb) održao je iduće izlaganje, na temu „Mediji kao sredstvo desenzibilizacije“. Bobanović, kao i Milošič, stava je da je nastankom interneta dostignut istorijski „rekord“ u mogućnosti prikupljanja informacija. Bobanović tvrdi da uz neutralne i pozitivne vesti na internetu često imamo kontakt sa „crnom hronikom“. Činjenica da su

mračne vesti postale predmet naše svakodnevnice dovodi, prema autoru, do desenzibilizacije, pa čak i do ismevanja tužnih sudbina u takozvanoj „Meme kulturi“ u kojoj je među prijateljima ili javno na društvenim mrežama postalo popularno ismevati vesti iz „crne hronike“.

Treće po redu izlaganje u trećoj sesiji održala je Teodora Rebić (Beograd), a tema njenog izlaganja bila je „Mediji kao veza između ljudi i ideja“. Autorka izlaganje započinje poređenjem starih i novih medija težeći prikazu promena načina odnosa prenosilaca i primalaca informacija u novim medijima. Mera kontrolisanja širenja informacija i ideja u novim medijima je mnogo manja nego što je to slučaj u starim medijima, što ima svoje prednosti i mane, tvrdi Teodora Rebić. Sa druge strane, autorka se zanima i za fenomen naplaćivanja medijske sadržine, kao i zainteresovanosti publike za medije koji su besplatni u odnosu na medije koji se plaćaju.

Završno izlaganje treće sesije, a samim tim i poslednje izlaganje prvog dana konferencije održala je Ana Klasnić (Zagreb).

Autorka je temu nasloвила „Problemi *self-help* i *mental health* aplikacija“. Osnovna teza rada, kako i u samom naslovu stoji, jeste da su *self-help* i *mental health* aplikacije u svojoj suštini problematičnog karaktera. Klasnić smatra da samopomoć i „kućna terapija“ nemaju svrhovitost zato što se kroz njih ne može ostvariti komunikacija sa onim kome se treba pomoći. Kalupljenje svih ljudi u jedan šablon, prema autorki, ne dovodi do terapijskog učinka kakav bi mogao da se dogodi u pravoj *eye-to-eye* terapiji, dok same aplikacije zbog iskorištavanja podataka dobijenih od strane korisnika mogu biti etički problematične. Za kraj Ana Klasnić postavlja pitanje opravdanosti kupovine *self-help* programa u obliku aplikacije ali i knjiga.

Drugog dana konferencije u nedelju, 3. jula, održano je još trinaest izlaganja u tri sesije. Program je otvorio Filip Katavić (Zagreb) izlaganjem na temu: „Tehno-misticizam: arhaički obrasci u stvaranju, reproduciranju i konzumiranju digitalnih medija“. Katavić je nastavio trend pesimističkih

izlaganja, tvrdeći da je prosvetiteljsko-pozitivistički pogled na svet iz osamnaestog i devetnaestog veka u prethodnom veku morao biti odbačen uvidom da je svet sve iracionalniji, nesigurniji i neslobodniji. Ovaj trend nastavio se i u dvadeset prvom veku sa sve većom socijalnom nejednakošću, kao i rastom popularnosti tradicionalističko-konzervativističkih političkih struja. Autor tvrdi da su mediji imali ulogu u ovom procesu bivajući medijum za širenje tribalizma, praznoverja i pseudoreligijskih struktura. Katavić završava tvrdnjom da je tehno-misticizam način na koji bi se budućnost medija mogla razvijati, dok bi digitalni svet mogao postati nova ljudska priroda.

Drugo izlaganje održao je Mihał Karłowski (Michał Karłowksi, Krakov), na temu „What is the Life? About Relationship Between Mysterion and Techne“. Karłowski počinje izlaganje sa naznakom da živimo u svetu progressa i u svetu kompjutera. Autor naglašava da se svake godine razvijaju nove funkcije pametnih kompjutera, računara, televizora i ostale

tehnologije koji uz svoje „stare“ funkcije imaju mogućnost veštačke inteligencije koja može da pomogne prilikom naučnog istraživanja, kućnih poslova i drugih svakodnevnih aktivnosti. Karlovski tvrdi da pitanje opravdanosti korištenja novih tehnologija nije pitanje koje muči samo današnju generaciju, nego da je to bio slučaj tokom istorije sveta. Autorovo izlaganje daje primer judaističke mističke filozofije – Kabale i razumevanja života u njoj. Karlovski zaključuje da se metafora „Golema“ – kao antropomorfno biće prisutno u Kabali – može razumeti u analogiji sa čovekovom mogućnošću za stvaranjem u doba veštačke inteligencije.

Treće izlaganje održala je Maria Sara Frejzer (Maria Sara Fraser, Beograd) temom „Filozofska praksa u digitalnom prostoru (mimesis i mimovi)“. Frejzer tvrdi da je filozofija postala izuzetno popularna na društvenim mrežama u formatu mim-a. Na primer pod heštagom *theorygram* na instagramu se može videti mnoštvo slika ljudi koji poziraju kao filozofi ili se plasiraju citati slavnih filozofa

kao naslov neke fotografije. Autorka tokom izlaganja prikazuje želju da fenomen „mimovanja“ pokaže uz pojam *mimesis*, postavljajući pitanja platonovske prirode, da li je filozofski stav preko mima jednako vredan kao filozofski stav u originalu u pogledu autentičnosti i autorstva.

Četvrto izlaganje u jedinoj sesiji ovogodišnje konferencije koja je imala pet izlaganja održao je Josip Majsec (Zagreb). Izlaganje je bilo na temu „Društvene mreže – bolest ili melem demokracije“. Majsec kao i mnogi izlagači pre njega započinje sa tvrdnjom da je nastanak interneta imao i pozitivne i negativne efekte po čovečanstvo. Majsec nastavlja sa izlaganjem predstavljajući načine na koje su se društvene mreže koristile u poslednjih nekoliko decenija, naime za širenje informacija i dezinformacija o globalnim pitanjima. Cilj izlaganja bio je sagledati doprinos društvenih mreža u zemljama koje imaju liberalno-demokratski poredak. Demokratska društva u svojoj naravi imaju mnoga prava i obaveze ljudi. Međutim, tvrdi Majsec, u

društvenim odnosima na internetu se mnogo više potenciraju prava (kao što je pravo slobode govora), a mnogo su labavije obaveze korisnika, što dovodi do kontradiktornosti društvenih mreža i postavljanja pitanja kako se društvene mreže mogu promeniti da bi se doprinosilo kvalitetima demokratije.

Završno izlaganje sesije održao je Dušan Lončar (Novi Sad) na temu „Problem etike u savremenosti, masovni mediji i pogled na svet“. Lončareva osnovna teza je da se etički fenomen u savremenom društvu svodi na estetsku preferencu u smislu sviđanja i ne-sviđanja, odnosno pogleda na svet. Posrednik ove promene, prema Lončaru, jesu masovni mediji. Drugi interesantan momenat koji autor primećuje jeste odnos svetonazora prema pojmu ideologije – tako što se pogled na svet treba shvatiti kao element ideologije u stanju njihove recipročne zavisnosti. Ideologija i pogled na svet su bliski pojmovi, s tim što, prema Lončaru, pogled na svet predstavlja način razumevanja sveta od strane subjekta, dok je sam svet uronjen

u ideologiju koja ima dominantnu ulogu i koja kontroliše odnos subjekta i sveta.

Nakon diskusije i kratke pauze otvorena je i pretposlednja sesija konferencije. Prvo izlaganje u ovoj sesiji održao je Nenad Ranković (Novi Sad) sa temom „Biti opažen kao epistemički princip savremenih medija“. Ranković svoje izlaganje fokusira na pitanje o načinu na koji se „stari mediji“ prilagođavaju savremenom načinu funkcionisanja medija. Ranković za primer uzima zabavu. U svetu računara, pametnih telefona i aplikacija dostupnih na njima, zabava je dostupna jednim klikom. Zadovoljstvo prema onome što vidimo kao „ne-zabavno“ veoma lako iskazujemo tako što puštamo drugi video na tik-toku, instagramu ili sličnim društvenim mrežama koje su nas navikle na antiintelektualizam, spektakl i senzaciju. TV programi sve više forsiraju isti režim delovanja, pa se i jutarnji program, koji je nekad važio za sredstvo informisanja, pretvara u svojevrstan zabavni program, posle kojeg uglavnom slede različiti rijaliti šou-programi

(reality show). Ranković zaključuje da sve veći broj autora (kreatora sadržaja) na društvenim mrežama i gledanost rijalitija pokazuju važnost bivanja opaženim u savremenom svetu.

Mihael Hecl (Mihael Hötzl, Ljubljana) održao je iduće izlaganje naslovljeno „Seeds of Madness: Media Echo Chamber and the Rise of Violence“. Osnovna ideja izlaganja Mihaela Hecla je da se kroz psihoanalitički diskurs objasni i kritikuje postojanje takozvanih soba odjeka (echo chamber) na društvenim mrežama. Hecl analizira kako društvene grupe, na primer radikalni feministi, koriste Reddit i Twitter zarad promocije svojih stavova. Naime, autor primećuje, ove grupe su „kao čopor“, drže se zajedno u svojim sobama odjeka i preduzimaju grupno nasilje prema svima koji se usude da kritikuju njihovo stanovište, a autorova ideja u predstojećem radu će biti prikaz kako se njihovo ponašanje može analizirati na način psihoanalize.

Treće izlaganje u drugoj sesiji održala je Anđela Peković (Nikšić). Izlaganje je bilo na temu „Medijska manipulacija i

porobljavanje čovjeka“. Izlaganje autorka započinje stavom da je informatička bomba (koncept Pola Virilija), dovela do zbunjenosti čoveka. Tek što se savremeni čovek osvestio od zbunjenosti bilo je izvesno da se informatičkom bombom nije promenilo ništa, manipulativna uloga medija se nastavlja, ako se čak i ne intenzivira. Masovni mediji danas određuju šta je društveno relevantno, čime u ime slobode i demokratije ispostavljaju zahtev pojedincu da svoje mišljenje uobrazi na osnovu obrasca mišljenja i ponašanja koji se smatraju kao opšteprihvaćeni. Peković smatra da je nastankom virtuelnih identiteta čovek postao rob medijske logike, te da se sve više čovek porobljava, jer mu se umrtvljuje sposobnost kritičkog pogleda na svet u kojem se nalazi.

Sesiju je zatvorilo izlaganje koje je održao Hrvoje Perica (Zagreb), naslov izlaganja bio je „Staro u novom ruhu – problem reprezentacije događaja od novina do društvenih mreža“. Perica je stava da se novosti reprezentuju u novinama i društvenim mrežama, koje su postale sredstvo informisanja

masa, na način suptilnosti, a ne jasnosti. Narativ vesti tako je postao sve više usmeren na neproverene vesti, lažne vesti dok od same istinitosti vesti važnije postaje privlačenje pažnje spektakularnim fotografijama ili naslovom.

Poslednju sesiju otvorila je Ana Daria Bokan (Zagreb) temom „Ontologija i mediji: što je privid a što je stvarnost?“ Bokan počinje izlaganje osvrtom na način na koji su filozofi iz doba antike razumevali privid. Autorka tvrdi da su i kasniji filozofi, na primer Kant, umnogome bili kritični prema problemu nepouzdanosti čula. Autorka tvrdi da se Platonova pećina danas obistinjuje u svetu medija, odnosno u „cyber svetu“. Danas je mnogo teže biti kritičan prema prividu čula jer je teško i odrediti šta je stvarno, a šta nije, to jest jesu li slike prikazane na digitalnim medijima senke ili su i one nešto stvarno?

Kujtesa Dželadini (Kujtesa Xheladini, Tetovo) održala je drugo izlaganje u poslednjoj sesiji, a tema njenog izlaganja bila je „Modification of Anthropological Discourse on Human Nature Under the Power

of the Media“. Dželadini započinje izlaganje tvrdnjom da je razvoj tehnike i tehnologije u savremeno doba doveo i do radikalnih promena u filozofskim disciplinama, pre svega u filozofskoj antropologiji. Autorka tvrdi da su u poslednjih nekoliko stotina godina iz korena promenjeni odnosi čoveka prema samom sebi, čoveka prema drugima i čoveka prema stvarima koje poseduje. Mediji su, tvrdi autorka, važan faktor u promeni načina razumevanja egzistencije, kao i promoteri ostvarenja sve većih težnji koje čovek poseduje.

Poslednji izlagač sa fakulteta-domaćina konferencije, bio je Mladen Matić (Novi Sad), sa temom „Fatamorgana i fatamorganičnost medija“. Matića interesuje fizičko razumevanje fenomena fata-morgane koje on postavlja u odnos sa pojmom fatamorgane iz ontološko-medijalne perspektive. Fatamorgana kao fenomen može da se shvati kao medij koji stoji između onoga što jeste i onoga što nije – tako što funkcioniše nekada kao ono što jeste, a nekad kao ono što nije. Matić se u izlaganju dalje fokusirao na analizu pojedinih momenata

novih medija koji, po autorovom stanovištu, prikazuju apsurdnosti koje su vidljive u fatamorganama.

Skup je zatvoren izlaganjem koje je održala Gordana Drmanić (Beograd) na temu „Medijska opsena kao savremena Platonova pećina“. Drmanić smatra da su ljudi u današnjem svetu preokupirani medijima bez kritičkog mišljenja. Ovo stanje, prema autorkinom mišljenju, oslikava situaciju u Platonovoj pećini, gde zatvorenici žive iluzornim životom, slepo verujući u senke koje vide

na zidu. Današnji okovi su takođe okovi neznanja, dok je dužnost filozofa danas ista kao i dužnost filozofa u antici, ukazivanje na senke i medijske opsene.

Zaključnu reč na skupu imali su organizatori koji su pohvalili originalnost i raznolikost tema na konferenciji. Svi učesnici na skupu su pozvani da izlaganja pretoče u formu naučnog rada koji će u slučaju pozitivnih recenzija biti objavljeni u posebnom zborniku izlaganja sa konferencije *Summa studiorum philosophiae*.